

17.09x11.81	2/2	עמוד 11	הארץ - כותרת	30/08/2019	69839892-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

שר החינוך רפי פרץ בבית ספר במודיעין, אתמול. "אי אפשר לסמוך על משרד החינוך", אומרת לאונר־כהן צילום: אילן אסייג

18.17x36.89	1/2	11	עמוד	11	כותרת	הארץ -	30/08/2019	69839893-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790								

לקראת החזרה ללימודים: הורים בודקים את הספרים, וגם מתקנים אור קשתי, עמוד 11

באישור משרד החינוך, וההורים

עם פתיחת שנת הלימודים, הורים בודקים את ספרי ילדיהם בחיפוש אחר ביטויים של הרתה

אור קשתי

שירלי לאונר־כהן מהרצליה מדביקה פתקאות קטנות על ספרי הלימוד עם מידע אלטרנטיבי; יעל מחולון הקדישה עשרות שעות לניתוח מפורט וביקורתי של ספר לימוד ב"תרבות יהודית-ישראלית"; הורה נוסף, שהופתע להיתקל בספר אחר בשאלון "האם אתה ישראלי" הקובע כי "הישרא-ליות מעיקה" על תלמידים בני 12 שלא זוכרים את כל מלות ההמנון, גילה כי הספר אינו מאושר להוראה על ידי משרד החינוך; והורים בראשון לציון הגיעו לסיכום עם המורה כי תדלג על קטעים בעייתיים. לקראת פתיחת שנת הלימודים בשבוע הבא, המאבק על תוכני הלימוד הליברליים בבתי הספר מתעורר מחדש.

קשה להעריך את היקף ההתנגדות של הורים להדתה ולהתגברות הלאומנות המסתגרת במערכת החינוך, על ביטוייה הישירים ודרכיה הנסתרות. הניסיון שכבר נצבר מלמד כי גם קבוצה קטנה – נחושה ובעלת תודעה – יכולה להשיג דילוג על פרקים בספרי לימוד, החלפת דפי עבודה או להוליד דיונים חדשים בכיתה. מודעות היא מלת המפתח; התנאי ההכרחי, גם אם לא היחיד, לכל שינוי מדריך חדש שפרסם השבוע הפורום החינוכי נועד לסייע לה: תארגנויות הורים. במשרד חינוך המנווט בשנים האחרונות על ידי אג'נדה דתית, להורים חילונים אין ברירה אלא לשמש "משמר חינוך" של ילדיהם. הכוונה של השר פרץ לוודא טיולי תלמידים לקבר יוסף, כמו גם תוכן השיעורים במכינה הקדם-צבאית שהקים ופורסם בחדשות 13, רק מחזדים זאת. בשנתיים האחרונות מקפידה לאונר־כהן לעבור על הספרים ששיקבלו ילדיה בבית הספר. "כל קיץ אני רושמת הערות ותיקונים על פתקאות צהובות, ומדי ביקה אותן בעמודים הרלוונטיים", היא מספרת. בעמוד שהוקדש לה: רצת ותחילת הציונות היא הדיגישה פרט שלא הופיע: "הרצל היה חילוני"; ליד התייחסות ארוכה לתפילות וגעגועים לארץ ישראל בהקשר של "איך נו" לדה מדינת ישראל", היא ציינה ש"רק הדתיים התפללו, וחילונים כמו הרצל דאגו להקים את המדינה". גם הערות אחרות, על החובה לצום ביום הכיפורים או על היתרון הטמון בתפילה ("פעולה המרגיעה את המאמין, מחזקת ומעודדת אותו באמונתו"), זכו לתגובה.

ברשימה של בית ספר בגוש דן הופיע ספר שלא אושר ע"י משרד החינוך ועוסק בחשיבות התפילה

לדברי לאונר־כהן, היו מותרות שראו את הפתקים והשתמשו בהם בדיונים שהתעוררו בכיתה, אחרות דווקא ביקשו מילדיהן לזרוק אותם. "אחרי שהילד שלי אמר שלא חייבים לצום ביום כיפור התעורר ויכוח בכיתה. המורה ראתה את הפתק שרשמתי, ואמרה שאני פוגעת בילד. החלטתי שלא להוריד את ההערות: הן מעודדות

חשיבה ביקורתית, וזה חשוב לי יותר מהקונפורמיזם בבתי הספר, במיוחד בתקופה הנוכחית. שיתפתי הורים אחרים בהערות. עם כל דוגמה שהבאתי, הספקנות של חלק מהם כלפי ההדתה נעלמה בהדרגה. כהורה, אני מרגיש שהשקפת הספרים היא האחריות שלי. אי אפשר לסמוך על משרד החינוך".

ילדיה של יעל לומדים בבית ספר ממלכתי בחולון. בשבועות האחרונים היא הכינה ביקורת מפורטת על ספר לימוד במקצוע "תרבות יהודית-ישראלית" ("מפתחות לאדם, עם ומקום לכיתה ה'"), שפורסמה באתר הפורום החינוכי. לא פשוט לסכם 162 עמודים ועשרות הערות. אלה כוללות, בין השאר, ביקורת

על ההחלטה לבחור ברבנים כדי לענות על השאלה "מה זה באמת לאהוב את הארץ" (בעוד שבועות הבא ילד חילוני "מקטר" עליה); לא למסור מידע על "יהודים פרו רצי דרך" שהם חילונים; להסביר את המושג "מניין" בלי להתייחס לכך שהוא כולל רק גברים; להרחיב על צורת הישיבה בבית הכנסת, אבל לא על עזרת נשים; להשוות את מעמדו של יום ירושלים לזה של יום העצמאות; ולבקש מתלמידים חילונים לקבל את ההסברים הדתיים לחורבן בית המקדש כעובדות. אפשר להתווכח על ההערות השונות בביקורת של יעל, אבל קשה להשתחרר מהתמונה הכללית כי הן משקפות ביקורת טולה האופציה החילונית.

"חשוב גם לשים לב על מה לא מדברים בספרי הלימוד", אומרת יעל. "נושאים כמו הגות חילונית, הקשר בין תנועת ההשכלה להתפתחות הציונות, הרקע החינוכי של מקימי המדינה, הדרת נשים ואפילו כלפיהן, כל אלה כמעט אינם זוכים להתייחסות, בעוד שהיהדות ובמיוחד הפרשנות האורתודוקסית שלה מוצגת כנפלאה הרהרנית. דמויות המופת הן בעיקר רבנים, והילדים החילונים הם חסרי בינה".

את ספר הלימוד פרסמה עמו'תה דתית-אורתודוקסית בשם "חל"ה. "אנו שואפים לבסס ולהעצים את הזהות היהודית בקרב ילדים ובני נוער, בגישה חיובית ופלורליסטית", נכתב באותן העמותה, המתגאה כי הספרים ב"תרבות יהודית-ישראלית" נלמדים בכ-350 בתי ספר (ממלכתיים בלבד) ברחבי הארץ על ידי כ-38 אלף תלמידים. כמו כן מפעילה העמותה מרכזים להעמקת הזהות היהודית בחינוך החינוכי, הממונים ע"י משרד החינוך וסקירות כאלה של ספרי לימוד משמשות הורים בדיונים מול המורה ולפעמים המנהלת. כך היה בשנה שעברה בבית ספר יסודי בראשון לציון, שבו הודיעו כמה הורים למורה כי יתנגדו לשימוש במקורות יהודיים – תפילות, פיוטים, אגדות וכד' – "מקומות לא רלוונטיים, כמו שיעורי שפה, גיאוגרפיה או מדעים", מספר אחד ההורים. לדיבריו, המורה הבטיחה לדלג על קטעים בספר הלימוד או להחליף

אותם בדפי עבודה. "בהמשך גיליתי נושאים קיבלה את אישור המנהלת להיענות לדרישתנו. לעומת זאת, בכיתה המקבילה לא היתה התארגנות דומה, ולא היה שינוי במתכונת הלימוד". הורים אחרים סיפרו בעבר ל"הארץ" כי החליטו להוציא את ילדיהם משיעורי "תרבות יהודית-ישראלית". "עבר רתי על ספר הלימוד וגיליתי לא מעט קטעים שמציגים את אורח החיים הדתי-מסורתי כדבר שצריך לשאוף אליו", סיפר אורי, שגר בעיר בשרון, "ברירת המחדל היא שהילד החינוכי מפסיד משהו. זה לא מקובל עלי".

יש גם ספרים הנלמדים בשיעורי תרבות יהודית-ישראלית בניגוד להוראות משרד החינוך. כך הספר "גוונים של זהות" (הוצאת רכס), שנמצא ברשימת הספרים לשנה הקרובה בבית ספר יסודי בגוש דן. הספר מביא באחד מעמודיו הראשונים "לקט אמרות העוסקות בחשיבות התפילה בציבור", כמו "כל מי שיש לו בית כנסת בעירו ואינו נכנס לשם להתפלל נקרא שכן רע" או "בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת ולא נמצא בה עשרה מייד הוא כועס".

100 העמודים הראשונים בספר מוקדשים לדיון מפורט בתפילות שחרית, קריאת שמע, תפילות עמידה, קדיש וסידור התפילה, יתרונות השבת והלכותיה, "מעגל החיים" היהודי (בנות בגיל 12 ובנים בגיל 13 "חייבים במצוות"), חגים ועוד. אלה משמשים בסיס לדיון בזהות היהודית-ישראלית, כולל שאלון "האם אתה ישראלי". בהתבסס על מעין מבחן אמריקאי

לכמה שאלות, תלמיד שלא זוכר את כל מלות ההמנון, מהרהר אם להתגייס לצה"ל או באפשרות להגר מוגדר כמי ש"בכלל לא מרגיש ישראלי. אתה לא קשור לארץ הזו, ולא לחברה ולתרבות. הישראליות מעיקה עליך".

לאונר־כהן: היו מורות שראו את הפתקים שהוספתי בספר וזרקו, היו שקיימו דיון בכיתה

לפי אתר האינטרנט של משרד החינוך, הספר, שיצא לאור ב-2011, אינו מופיע ברשימת ספרי הלימוד המאושרים כבר שנים תיים לפחות. כיצד הוא התגלגל לרשימת הספרים של בית הספר בגוש דן? הסבר אחד יאמר כי מדובר בטעות, הנובעת משילוב של קיבוען של שנים וחוסר תשומת לב להוראות המשרד; לפי פרשנות אחרת, ייתכן שתרמה לכך גם מחשבה של גורם כלשהו כי אין בעיה בהצגה חד-ממדית של נושא מורכב כמו זהות יהודית. כמה הורים יבדקו אם הספר שבחר בית הספר בכלל מאושר? לא רבים.

בדיקה ראשונית מגלה כי הספר נלמד בכמה בתי ספר במרכז הארץ גם בשנה שעברה. "אל תהססו לפנות להנהלת ביה"ס לבירור על כל ספר שמעורר את חשדכם", נכתב במדריך

שפרסם השבוע הפורום החינוכי להורים תחת הכותרת "כיתה בלי הדתה". "בדקו מול המחנכים אם צוות המורים מודע להדתה בספרי הלימוד והציעו שיתוף פעולה בבדיקת התכנים". עוד מציע המדריך לבדוק אם היקף הלימוד של מקצוע אחר השתנה בעקבות הכנסת לימודי המורשת ולוודא כי רק מורי בית הספר ילמדו את השיעורים. בהמלצת השופטים, מחק לפני כחודש הפורום החינוכי עתירה שהגיש לבג"ץ נגד המקצוע.

"בשנים האחרונות סייענו לאלפי הורים להדוף את ההדתה בבתי הספר ובגנים של ילדיהם", אמרו השבוע בפורום. "באקלים הפוליטי הנוכחי, התארגנות הורים היא הכוח היחיד שיבטיח את חינוך ילדינו בהלימה לערכים ואורח החיים שלנו החילוניים".

האדישות החילונית וההסכמה ל"קצת יהדות" בחומרי הלימוד הם תמונת מראה למלחמה הדתית בכל רמז להשקפה אחרת, כפי שהוכיחה האחריות במשרד החינוך על החינוך הדתי בתל אביב (ומעתה גם ראש מינהל החינוך הדתי במשרד החינוך). השבוע פורסם ב"הארץ" כי האחריות, שושנה נגר, אסרה על

בתי הספר הדתיים לחלק לילדים העולים לכיתה א' ספר מתנה שקיבלו מעיריית תל אביב, בגלל קטע קצר העוסק בתחבורה ציבורית בשבת. לטענת נגר, מדובר ב"פגיעה של ממש בחינוך הדתי. בתגובה, החליט ראש העיר, רון חולדאי, לשלוח את הספר "מתי

נדע אם מיכל נבחרה" ישירות לתלמידים הדתיים. "אם הנושא של לימודי דמוקרטיה והכלת האחר אסור להילמד בבתי ספר דתיים – צריך להבין שיש כאן זרם שהוא נגד הדמוקרטיה", אמה.

בתגובה לביקורת על ספר הלימוד שהוציאה, נמסר מהוצאת

חל"ד כי "מקצוע תרבות ישראל – על תכניו ועל ספריו – הם באחריות משרד החינוך. חבל שכוחות קיצוניים ושוליים בחברה הישראלית גורמים נזק לדיון החשוב והחינוכי על חינוך ילדי ישראל". דובר משרד החינוך, עמוס שביט, בחר שלא להתייחס לדברים.